

R

Rakvere koolipoisid olid juba sõja esimesel päeval, 28. novembril 1918, teel Narva, et Punaarmee pealetung tagasi suruda. Kuna rahvaväkke mobiliseeriti 21- kuni 35-aastaseid mehi, said nooremad astuda sõjaväkke ainult vabatahtlikena ja sedagi vanemate kirjaliku loaga. Rakvere koolipoisid astusid 1918. aasta sügisel Kaitseliitu ja 5. polgu ridadesse.

HELI KIRSI, Rakvere gümnaasiumi ajaloo- ja ühiskonnaõpetaja toimetuse@virumaateataja.ee

Vilistlane Arved Palgi on meenutanud: "Kuna aga Kaitseliidul oli vähe püsse, võeti vastu ainult vanemad poisid. Nooremaid kästi järgmisel päeval uuesti tulla. Kuid ka järgmisel päeval oli vähe püsse ja nii jäid paljud noored tulihingelised poisid isamaa kaitsjateks vastu võtmata. Need aga, kes vastu võeti, määrati Kaitseliidu roodu ja saadeti 28. novembril Narva." Rakvere gümnaasistidel tuli minna ka kindral Tõnissoni juhitud 1. diviisi staabi rongile erilisse komandosse, mille ülesannete hulka kuulus karistusoperatsioonide tegemine, mis noortele uljaspeadele ei meeldinud, aga käsu tuli täita.

Muidugi otsiti võimalusi soomusrongile pääseda. Arved Palgi on meenutanud, et 1. soomusrongile kogunes Rakvere gümnaasiste üheksa. Rindel astusid poisid peajasjalikult luure- ja desantsalkadesse, et alati olla esirinnas. Nii saadi Pihkva rindel hakkama läbi punaste rinde punaste soomusrongi vallutamise-ga.

Igaüks pidi enne andma allkirja, et kuigi ta on teadlik, et teda ootab surm, läheb ta siiski vabatahtlikult sellele hädaohtrikule teekonnale.

Rakvere poeglase gümnaasium, aastatel 1919–1924 nimega Viru maakonna reaalgümnaasium ja 1924–1931 Viru maakonna Rakvere poeglase gümnaasium, pidi 3. veebruaril 1919 asuma tütarlaste gümnaasiumi ruumidesse Posti tänaval, sest koolimaja asukohaga Pikk tänav 29 olid majutatud Soome vabatahtlikud, kes tegid punastele tublisti peavalu nii Viru kui ka lõunarindel.

Peagi meie hõimuvõlled laskusid ja nooremad poisid said oma kooli tagasi minna, kuigi parema meelega sooviti ikka rindele suunduda. 1919. aasta kevadel loodi Rakveres 1. diviisi tagavarapataljoni juurde kooliõpilaste rood, kuhu mobiliseeriti õpilased, kes olid sündinud aastal 1900 ja varem. Kooliõpilaste rood likvideeriti peale rahutegemist Nõukogude Venemaaga.

Sõja esimestel kuudel oli nii rindel kui ka tagala julgestamisel oluline roll just koolipoistel, kellel tuli kokku puutuda väga äärmuslike tingimustega. Varustus oli kehv, relvastus vilets, toitu nappis, tuli ka nälga taluda, arstiabi oli kehv, valuvaigisteid

Vabadussõjas langenute mälestustahvel Rakvere gümnaasiumi vanas hoones.

Igaüks pidi enne andma allkirja, et kuigi ta on teadlik, et teda ootab surm, läheb ta siiski vabatahtlikult sellele hädaohtrikule teekonnale.

ei olnud, vanemad olid väga vastu, et poisid üldse sõtta lähivad, lüüasaamismeeoludest tuli üle saada, sest Rakvere oli 16. detsembril 1918. aastal punaste kätte langenud.

Tütarlaste gümnaasiumi õpilased ja õpetajad eesotsas direktor Amalie Krims-Kotkasega aitasid vabatahtlikena käivitada vagun-köögi Rakvere ja Narva vahel, et jagada haavatud sõduritele sooja sööki.

Iga õppursõdur pidi üle saama hirmust surma saada. Rakvere poeglase gümnaasiumi lõpetas 1918. aasta kevadel esimene lend, 35 noormeest, kellest 14 võitles juba kuus kuud hiljem rindel. On tähelepanuväärne, et nende hulgas oli Albrecht Altmann (Altma), kes oli lõputunnistuse number 1 saaja ja hilisem Tallinna tehnikaülikooli rektor.

Üheksa poissi neist 14-st astusid pärast poolt aastat rindel võitlemist sõjakooli ja lõpetasid selle esimese lennu 1919. aasta sügisel. Selle klassi poistest sai 15. detsembril 1918 Rägavere lahingus haavata Johannes Mathiesen. Ta langes punaste kätte vangi ja tapeti; klassivenna Hugo Langi, kes oli esimese kursuse arstitudeng Tartu ülikoolis, ja gümnaasiumi õpetaja Valter Pauckeri tapsid punased 6. jaanuaril 1919 Palermo metsas. 5. märtsil 1919 suri külmetuse tagajärjel Johannes Ag(g)er ja

Rakvere vabastamise aastapäeval, avati vabadussõjas hukunud ja punase terrori ohvritest õpilastele ja õpetajale mälestustahvel toonase gümnaasiumihoone seinal.

1933. aastal võtsid Rakvere gümnaasiumi õppursõdurid ette hauasammaste püstitamise vabadussõjas ja enamlaste veretööde ohvritena langenud kaasõpilastele. Selleks koguti raha ja 27. mail 1934 toimus suurte austusavalduste saatel hauasammaste õnnistamine Rakvere ja Tõrma kalmistutel.

Kui Rakvere gümnaasiumile valmis 1938. aastal vilistlase Alar Kotli projekteeritud kaunis koolihoone, jäi mälestustahvel sinna üles panemata ärevate aegade tõttu. Nii ei teatudki, et kooli aula kassetilae peal asub seesama must marmortahvel suurusega 50 x 80 sentimeetrit, mis oli jäänud otsekui oma aega, vaba Eesti aega ootama.

1994. aastal avastasid remondimehed selle saepuru seest, tahvel korrastati vilistlase Arne Küttise eestvõttel ja avati 10. oktoobril 1997. aastal, kooli 85. sünnipäeval, peahoone sissepääsu koridori seinal.

Rakvere gümnaasiumi 1921. aasta lõpetaja, vabadussõjas osalenud koolipoiss Voldemar Matson on öelnud: "Meie põlvele oli nooruses antud osaks elada üle palju ajaloolisi suursündmusi. Meie elasime kaasa maa-

Rakvere koolipoisid andsid VABADUSSÕJAS oma elu

Meie riigi iseseisvus ei ole iseenesestmõistetav. Selle eest on võideldud, elu antud. Vaevalt olid esimese maailmasõja kahurid vaikinud, kui Eestis asuti Kaitseliitu ja rahvaväge looma.

Vabadussõjas hukunud Johannes Mathieseni haud Rakvere Saksa kalmistul.

11. augustil tüüfusesse Hugo Pajon. Mõlemad olid enne osa võtnud mitmest lahingust.

Kooli vilistlase Peep Varju andmeil osales Rakvere gümnaasiumist 81 õppurit nii lahinguis, tagalapataljonis kui ka Kaitseliidu ridades. Kõik nad ei lõpetanud kooli: kuus noormeest suri haavadesse. Kohati ei suudetudki koolipinki tagasi tulla, vaid leiti uued rajad oma elus. Rakvere poeglase gümnaasiumi õppinud Pavel (Paul) Erna pälvis isikliku vapruste eest sõjaväljal Vabadusristi II liigi 3. järgu. Tema jäi kaitseväge seotuks ka peale vabadussõda.

Vabadussõjale järgnev aeg oli noorele Eesti riigile raske nii majanduslikult kui ka poliitiliselt. Ometi võeti ette annetuste kogumine, et 1925. aastal avada Rakveres skulptor Amandus Adamsoni loodud mälestussammas vabadussõjas langenutele.

12. jaanuaril 1930. aastal,

ilmasõja, Vene ja Saksa revolutsiooni, tegime kaasa vabadussõja ning nägime Eesti riigi ja ka Eesti kooli sündi. Inimene hindab vaid seda, millest ta on kirglikult unistanud ja millele ta on ohverdanud oma südameverd. Ja mida rohkem on neid ohvreid, seda kõrgemalt hindame saavutusi. Nii pidime meiega veel Eesti riigi eest võitlema suurt võitlust ja maksma verehinda, et osata seda õigesti hinnata."

Kas oskame siin Virumaal ja selle väge täis pealinnas Rakveres hinnata toonaste koolipoiste ja õpetajate vaprust ja ohvri-meelsust, nende soovi elada vabas ja demokraatlikus riigis, kuna sada aastat hiljem planeeritakse Rakvere Vabaduse platsile kivilipsukujulist, niinimetatud kuuriarhitektuuri stiilis paviljoni, võimendamaks Nõukogude okupatsiooni sümbolit punaobeliski?!